

Душко МИНОВСКИ

„
*Ni { t o za nas
bez nas*
„

Ако историски се погледне од аспект на темата "Трговија и сексуална злоупотреба на жената", не ни останува ништо друго освен да забележиме дека само во почетните степени од развојот на човечкото општество, поточно во периодот на родовското уредување, жените имаат целосна слобода како и мажите.

Не само поради нивната функција во биолошката репродукција на човекот во тој период од човековиот развој жените претставуваат столб, основен фактор во егзистенцијата на семејната група, родот и племенските заедници. Во такви околности на матријалното производство за живот настанува и матријахатот, кој до денес останува единствен период во кој жената не само што е изедначена со мажот, туку ја има и врховната власт како авторитет во својата заедница.

Меѓутоа, со развојот на производството, особено кога настанува вишок на производи, и со појавата на приватната сопственост, почнуваат епохалните промени на овој план. Од тој период па до денес концентрацијата на богатството, а со тоа и угледот и моќта на мажот, не само што го урива матријахатот, односно местото, уло-

гата и владеењето на жената и родовското уредување, туку создава постепено и моногамно семејство кое се базира на власта, а може да се каже и посед на мажот. Постепено се менува улогата на жената. Со текот на времето таа, во услови на сè поразвиени средства и организација на работа од кои ќе има сè повеќе вишок на производи, станува битие од втор ред, односно нејзиното место е по последната машка глава во семејната заедница, а со тоа и во општествената заедница. Нејзината главна улога е во раѓањето деца, на кои не може да им се оспорува татковството, затоа што треба да го наследат татковиот имот. Значи, се навлегува во периодот на патријахатот кој, како систем на општествено уредување, во главна улога го става таткото, кој има "главен збор" и во семејството и во општеството.

Всушност, со "поразот" на матријахатот има светски историски пораз на женскиот пол, односно на жената. И од тогаш до денес, и покрај разните феминистички и други егалитарни движења, жената има подредена улога во општеството. Слободно може да се рече дека се точни мислењата на некои филозофи дека жената е "првото човечко битие кое потпаѓа под ропство, жената станува роб уште пред да се појави ропството".

Подоцна, со робовладетелскиот и феудалниот систем жената е во целосна, апсолутна власт на мажот. Не учествува во јавниот живот, формално-правно е неед-

таат од работа, а последни се вработуваат.

Во современиот свет, сеедно дали се работи за развиениот западноевропски, за земјите во развој или за оние во транзиција, положбата на жената во општеството е многу противречна. Имено, во зависност од земјата каде припаѓа, сепак глобално гледано, положбата и улогата на жената сè уште е проблематична и во постојан грч во стремежот за целосна еманципација и егалитарност. Може да се цитираат и набројуваат безброј документи, акции, програми за еманципација на половите, на жената, за местото на жената во општеството итн. Меѓутоа, освен големиот напредок во индустриски развиениот свет, проблематиката на женското прашање во останатиот неразвиен т.н. "трет свет" е сè уште на својот почеток.

Првите системски облици на борба на жените за своите права се јавуваат во предвечерјето на буржоаската револуција. Се формираат бројни и разновидни женски политички здруженија за рамноправност меѓу мажите и жените. Подоцна, со развојот на индустријата и помасовното вработување на жената, настануваат промени и во семејните заедници и нивните функции. Со образованието и со вработувањето на жената, таа се здобива со поголема материјална и општествена сигурност. Таа сè повеќе учествува во порастот на семејниот буџет, сè повеќе одлучува и во распределбата и трошењето на буџетот, така што настанува демократизација на односите

ИСТОРИСКА ЗЛО

Точни се мислењата на одредени филозофи дека жената е "првото човечко битие кое потпаѓа под ропство, жената станува роб уште пред да се појави ропството".

наквa со мажот, сосема е истисната од сферата на приватноста на семејните функции и водењето на домаќинството. Во овој историски период се јавуваат состојби кои се интересни за оваа тема. Имено, за разлика од сопругите, кои се на маргините на општествените случувања, хетерите во робовладетелството (проститутки од повисок ранг) во Стара Грција и куртизаните и милосниците на владарите во средниот век, имаат многу поголема моќ и углед. Местото и улогата на жената уште повеќе се намалува во раните фази на капиталистичкиот развој.

Имено, заради обезбедување одредени приходи работничок фактички е принуден да ги продава жената и децата како евтина работна сила. Капиталот не ја вади жената од домот, од домашното огниште и не ја води во општественото производство да ја еманципира и воедно да ја изедначи со мажот. Напротив, уште повеќе, посвирепо ја експлоатира со тоа што секогаш е помалку платена од мажите работници. Во тој период жените секогаш се први на удар на цикличните економски потреси, тие први се отпуш-

меѓу мажот и жената, постепено ѝ се намалува подреденоста, а со тоа и злоупотребата. Исто така, жената сè почесто се вклучува во општествениот живот, се зголемуваат општествените контакти надвор од домот и семејната група, во кои таа ги шири своите погледи, сознанија за општеството, за односите во него, за себе и за своето место во општеството и во домот.

Во периодот на социјализмот женската популација доживува голем подем, особено во урбаните средини, како напредок, промоција на сите полиња. На пример, во поранешниот Советски Сојуз жените лекари се побројни од мажите, тие се присутни во сите занимања, дури се вработуваат и во градежништво, но сепак злоупотребата со нив не е надмината ниту, пак, можноста таа да се укине. Едноставно, и во капитализмот, во кој барем постојат средени државни институции, како и во земјите во транзиција, каде ги нема и никој не знае кога таа ќе заврши, евидентно е дека има сè поголема деградација и осиромашување на државата и на населението, така што злоупотребата на жените во

било која насока станува сè поизвесна и очекувана. Губењето на работните места на жените, кои и натаму се први на удар на рестрикциите, значи нејзино враќање и ограничување во семејството. Се намалуваат семејните буџети и сè помали се можностите за работа и за заработувачка. Сè тоа дел од оваа женска популација ќе врати на "улица". Поради општествениот пад на стандардот заработувачката од "улица" ќе биде никаква. Со тоа не се решаваат основните потреби на поединецот и на семејството, но воедно се создаваат услови за пораст на семејната и општата патологија. Злоупотребата на жената "на добра волја" или изнудена од сиромаштијата натаму се надоврзува со занемарување на семејството, со појава на алкохолизам, наркоманија, проституција, криминал и други социјално патолошки појави. Како е можно денес, во ваков развој на цивилизациското општество, да ѝ се гледа низ прсти на злоупотребата на жената. Таа се проституира, продава, силува и малтретира. Во таков контекст, основно е да се намалат проституцијата и скитањето, и покрај тешките околности во кои егзистираат земјите во транзиција, да се создадат можности за организирани акции за намалување на злоупотребата и трговијата со жени. Всушност, ние сме неми сведоци на тоа како организирани групи млади жени од поранешниот СССР доаѓаат кај нас со изговор дека бараат работа како пејачки, танчарки а завршуваат во илегални

јавни куќи. Купувањето, продажбата и препродажбата на жените, сеедно дали ќе се употребуваат во системот на проституција или на експлоатација, односно своевидно ropство, тешко дека ќе може да се искорени без организиран и системски пристап на сите институции на системот, во кој јасно ќе се дефинираат границите на дејствувањето на сите потсистеми. Мора да се напомене дека кај нас, во некои етнички групации, трговијата со жени е своевидна институција преку која се заработуваат пари. Во однос на тие "купопродажни договори" тешко дека ќе може со одредени декларации да се направи нешто повеќе за заштита на правото на тие жени, еднострано времето ќе ја направи еманципацијата и вклучувањето на овие етнички групи во модернизацијата на општеството.

Правејќи ретроспектива на нашата културна и традиционално оптоварена семејна заедница се доаѓа до сознание дека жената од секогаш, па речиси до денес, има подредена улога во семејната и во брачната заедница, односно препознатлива е нејзината улога во домаќинството (извршување на речиси сите домашни работи), без оглед на тоа дали таа е вработена или не, како и севкупна грижа околу подигнувањето, воспитувањето и негувањето на децата.

Исто така, мора да се истакне и формално-правниот аспект на вреднување на женскиот труд кај нас, особено во услови на пазарни механизми и приватна соп-

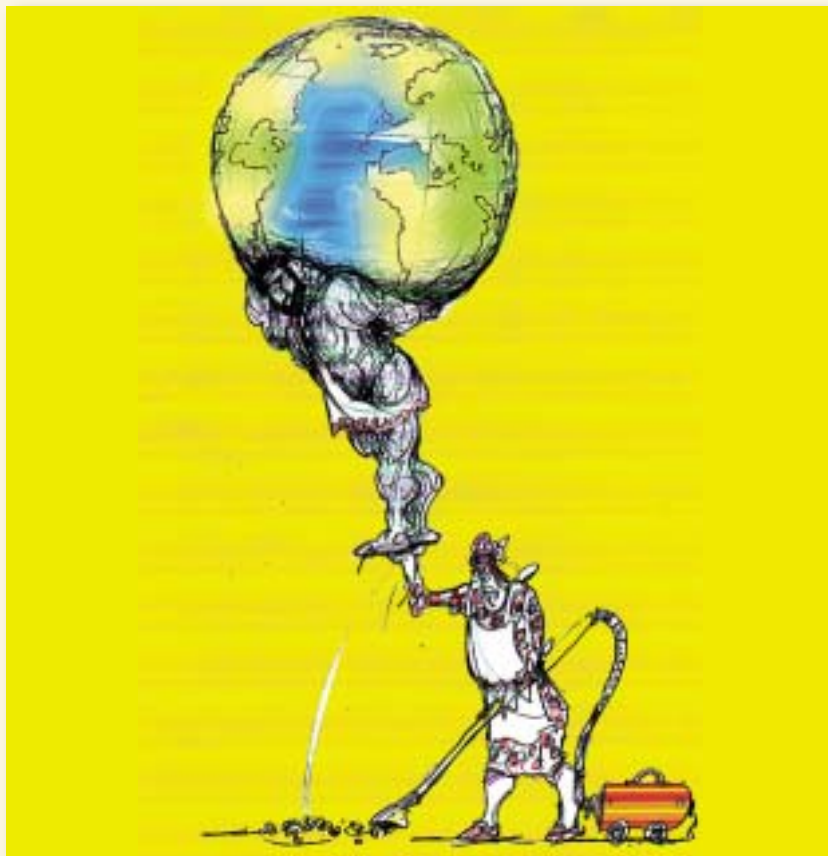
ственост, при што не можеме да се пофалиме со рамноправен третман на жената.

Кај нас многу често жената на работното место е злоупотребувана и малтретирана од сексуален аспект, односно сè почесто од неа се бараат "сексуални услуги" и при тоа се врши пресија за губење на работата, промена на работното место или се нудат разни услуги и привилегии. Мора да се истакне дека и во неразвиениот а и во развиениот капитализам поради сè поограничениот број слободни места, од една страна, и сè поголемата желба на жените да се вработат, односно да бидат економски независни (без оглед на тоа дали се во брак или не), од друга страна, во најголем број случаи тие се принудени да ги прифатат понудените услуги.

Нема да забораваме дека злоупотребата на жената и нејзино сексуално присилување има и во рамки на средното, но многу повеќе во високото образование, кога некои од престарените професори и, по правило, оние кои "не ги изживеале своите млади години", ги злоупотребуваат младите девојки.

Традиционална злоупотреба е онаа која е резултат на традицијата или и на неа поврзаните религиозни постулати, кои го одредиле местото на жената само како "машина за раѓање". Во средините со таква културна ориентација најчесто жената е обичен предмет, на која со договор меѓу родителите ѝ се решава брачното прашање, а таа тоа го прифаќа како "судбина".

УПОТРЕБА НА ЖЕНАТА

Тука не треба да се заборава и крајно недефинираното правило, сè уште присутно кај нас, кога умира мажот, а таа и натаму останува во семејството на сопругот, односно според традицијата се мажи за неговиот слободен брат или, за жал, им служи како сексуален објект на свекорот и на другите членови на семејството. Нешто слично има и во услови на долготрајна миграција - печалба, кога мажот оди во странство, а жената и децата остануваат во кругот на повеќегенерациските семејства. За да не дојде до "сексуален излет" на жената, тој чин го извршуваат најблиските роднини на сопругот. Продажба, односно трговија има: кога се склучува брак (особено кај албанската популација), кога мажот еднострано дава пари и ја купува брачната партнерка; често пати женските деца се продаваат заради материјална добивка на лица кои се со ограничени ментални капацитети или други недостатоци; самонудење на девојки или преку посредници, тоа можат да бидат и родителите, за "вработување во агенции и приватни клубови за забава"; и на крај, она што моментно е актуелно, може да се каже и во тренд, а доколку се исклучи класичната проституција, односно т.н. спонзорство каде што одредени атрактивни жени ги нудат своите услуги за остварување одредена корист, без оглед дали се работи за придружување на деловни ручеци и вечери, нудење сексуални услуги и др.